

<http://dx.doi.org/10.16926/rp.2023.15.03>

Andrzej CIUPIŃSKI

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

<https://orcid.org/0000-0001-9813-5752>

Andrzej SEŃ

Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia w Zielonce

<https://orcid.org/0000-0001-8436-7309>

Sankcje Unii Europejskiej wobec Rosji jako pomoc dla walczącej Ukrainy 2014–2023

Streszczenie

Artykuł dotyczy konfrontacji między Unią Europejską a Federacją Rosyjską, spowodowanej nieuczynnym nieusprawiedliwioną, dwukrotną agresją wojsk rosyjskich przeciwko Republice Ukrainy. UE udziela znaczącej pomocy finansowej oraz humanitarnej napadniętemu państwu. W stosunku do agresorów, czyli Federacji Rosyjskiej, uzgodniono i zastosowano daleko idące środki ograniczające w sferze gospodarczej, głównie finansowej, oraz w zakresie surowców energetycznych, a także restrykcje o charakterze dyplomatycznym. Sankcje są wymierzone również wobec Białorusi, czyli najbliższego sojusznika Rosji i współuczestnika agresji wobec Ukrainy. Do połowy 2023 r. UE przyjęła dziesięć pakietów sankcji, które ogółem dotyczyły 207 podmiotów i 1473 osób. Działania unijnych instytucji oraz państw członkowskich przyczyniły się do osłabienia rosyjskiej gospodarki i obniżenia PKB Rosji, znacznie też utrudniły życie społeczeństwu Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi.

Słowa kluczowe: agresja, sankcje, pomoc, gospodarka, finanse, restrykcje.

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX stulecia zaczęły funkcjonować dwa duże organizmy, które powstały w wyniku przeciwstawnych procesów. Federacja Rosyjska narodziła się w wyniku dezintegracji Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, natomiast Unia Europejska jest rezultatem pogłębienia współpracy gospodarczej i politycznej Europy Zachodniej. Jednym z państw zrodzonych w wyniku rozpadu ZSRR jest Ukraina. Dla Unii Europejskiej jest ona ważnym partnerem z nią sąsiadującym. Z kolei młode państwo ukraińskie od chwili uzyskania niezależności deklarowało chęć włączenia się w europejskie procesy integracyjne. Co najmniej od dekady można mówić o dążeniu Ukraińców do włączenia Republiki Ukrainy do zespołu państw członkowskich UE. Głównie z tego po-

wodu doszło do kryzysu, który przerodził się w wojnę rosyjsko-ukraińską. W opinii Ryszarda Zięby był to przejaw „ostrej rywalizacji geopolitycznej” o charakterze wojskowo-strategicznym i gospodarczym¹. W tę konfrontację są zaangażowane nie tylko Federacja Rosyjska i Ukraina, ale wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz NATO.

Władze Federacji Rosyjskiej, przy akceptacji większości jej obywateli, zdecydowanie przeciwstawiają się procesowi okcydentalizacji, a w konsekwencji demokracji Republiki Ukrainy. W 2014 r. doszło wobec Ukrainy do bezprawnych, agresywnych działań Rosji o charakterze politycznym i wojskowym. Z powodu tych działań Unia Europejska zastosowała presję na władze Federacji Rosyjskiej oraz wobec wybranych jej obywateli w postaci ograniczeń, potocznie nazywanych sankcjami. Wkrótce można będzie mówić o dekadzie stosowania ograniczeń i restrykcji wobec Rosji i jej mieszkańców.

Prawną i merytoryczną kategorię sankcji w stosunkach międzynarodowych po raz pierwszy wprowadził traktat wersalski, w którym to artykuły od 227 do 230 dotyczyły karania zbrodniarzy wojennych. Na mocy art. 227 miał zostać osądzony cesarz Niemiec Wilhelm II, do czego ostatecznie nie doszło. W minimalnym stopniu osądzeni zostali jedynie niemieccy oficerowie, którzy dopuścili się działań i czynów niezgodnych z prawem wojennym². Między innymi z powodu braku skuteczności sankcji po I wojnie światowej, w 1945 r., po kapitulacji faszystowskich Niemiec, w negocjacjach poczdamskich nie podejmowano tego tematu. Pojęcie sankcji nie zostało wprowadzone także do Karty Narodów Zjednoczonych³.

Procedury UE w zakresie stosowania środków ograniczających

Ogólne i potoczne określenie „sankcje UE” wyrażają się w procedurze przyjmowania decyzji przez Radę ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB). Wniosek w tej sprawie składa Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa – Wiceprzewodniczący UE. Aktualnie jest nim Joseph Borell. Proponowane środki podlegają analizie i ocenie w wyspecjalizowanych organach wykonawczych. W zależności od potrzeb są to:

- Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa;
- Grupa Robocza Rady odpowiedzialna za region geograficzny, do którego należy kraj podlegający ograniczeniom (np. Grupa Robocza Europy Wschodniej i Azji Środkowej – COEST w odniesieniu do Ukrainy, Rosji, Białorusi);

¹ R. Zięba, *Międzynarodowe implikacje kryzysu ukraińskiego*, „Stosunki Międzynarodowe” 2014, nr 2, s. 13–40.

² K. Dunaj, „Dyktat wersalski” i jego kontestacja w Republice Weimarskiej, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2019, t. 18, z. 1, s. 153–168. DOI: 10.15290/mhi.2019.18.01.09.

³ M. Sułek, *Zachodnie sankcje wobec Rosji – sens i skuteczność*, „Rocznik Strategiczny” 2014/2015, s. 398–410.

- Grupa Robocza Doradców ds. Stosunków Zagranicznych;
- Komitet Stałych Przedstawicieli.

Na wniosek wymienionych struktur Rada jednomyślnie podejmuje decyzję o wymierzeniu sankcji. Następnie, na podstawie tej decyzji, Wysoki Przedstawiciel i Komisja Europejska przedstawiają wspólny wniosek dotyczący rozporządzenia Rady. Wniosek ten jest analizowany, opiniowany i ponownie przekazywany Radzie. Następnie Rada informuje Parlament Europejski o przyjęciu rozporządzenia – jako aktu prawnego o zasięgu ogólnym – które określa dokładny zakres środków i szczegóły ich realizacji. Przyjęte rozporządzenie jest wiążące dla każdej osoby lub podmiotu (podmiotów gospodarczych, władz publicznych itp.) w UE. Decyzja Rady wchodzi w życie po opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Decyzja ta oraz rozporządzenie Rady są przyjmowane łącznie, aby umożliwić jednoczesne wywarcie skutków przez oba akty prawne. Jest to szczególnie istotne w przypadku zamrożenia aktywów. Wszystkie zastosowane środki ograniczające (sankcje) podlegają ciągłemu przeglądowi, aby zapewnić, że nadal przyczyniają się do osiągnięcia wyznaczonych celów. W zależności od rozwoju sytuacji Rada może w każdej chwili podjąć decyzję o zmianie, przedłużeniu lub czasowym zawieszeniu środków ograniczających.

W traktacie lizbońskim określono sytuacje, w których można zwracać się do Trybunału o rozstrzygnięcie:

- w sprawie środków ograniczających podjętych przez Unię wobec osób fizycznych lub prawnych (art. 275 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej),
- w sprawie umów międzynarodowych, jeśli opinia Trybunału jest niekorzystna, sporna umowa nie może wejść w życie bez wprowadzenia zmian lub rewizji traktatów (art. 218 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej).

Po wejściu w życie traktatu lizbońskiego, po raz pierwszy sankcje zastosowano wobec Syrii w 2011 r., w reakcji na brutalne represje stosowane przez reżim Baszara al-Asada wobec ludności cywilnej. Syria jest objęta m.in. embargiem na sprzedaż broni i paliwa, a także szeregiem środków ograniczających o charakterze handlowym i finansowym. Sankcje te były kilkakrotnie przedłużane i dotyczą 287 osób oraz 70 podmiotów. Obejmują one między innymi zakaz podróżowania i zamrożenie aktywów⁴.

Rosja jest pierwszym państwem europejskim, wobec którego Unia Europejska zastosowała środki ograniczające. Jako zasadnicze powody wskazano; agresję oraz inne zabronione działania władz Federacji Rosyjskiej wobec Republiki Ukrainy. Można wyodrębnić trzy etapy wprowadzenia tych sankcji:

- 1) nielegalna aneksja Krymu w marcu 2014 r.
- 2) rosyjska agresja przeciwko Ukrainie 24 lutego 2022 r.
- 3) nielegalna aneksja obwodów Ukrainy donieckiego, ługańskiego, zaporoskiego oraz chersońskiego w trakcie działań wojennych.

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/05/31/syria-council-extends-sanctions-against-the-regime-for-another-year/>.

W przyjętym przez Radę Rozporządzeniu (nr 269/2014 z dnia 17 marca) stwierdzono, że 6 marca 2014 r. szefowie państw i rządów państw członkowskich Unii stanowczo potępiłi postępowanie Rosji wobec Ukrainy i „wezwali Federację Rosyjską do natychmiastowego wycofania swoich sił zbrojnych do miejsc stałego stacjonowania zgodnie ze stosownymi umowami”⁵. Decyzją tą UE wprowadziła ograniczenia dotyczące podróżowania oraz zamrożenia środków finansowych i zasobów gospodarczych niektórych osób odpowiedzialnych za działania wymienione w dwóch powyższych dokumentach. Ponadto w 2014 r. odwołany został szczyt UE–Rosja. Państwa członkowskie UE postanowiły też, że nie będą organizować regularnych szczytów dwustronnych z Rosją. Zawieszono także rozmowy z Rosją o wizach. W dniach 4–5 czerwca szczyt G-7 odbył się w Brukseli, chociaż pierwotnie jako miejsce spotkania planowano Soczi. Rosja została wykluczona z grona „wielkiej ósemki”. Od tego czasu mają miejsce spotkania w formacie G-7. Ponadto, państwa członkowskie UE poparły wstrzymanie negocjacji w sprawie przystąpienia Rosji do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz do Międzynarodowej Agencji Energetycznej⁶.

Nie tylko UE wprowadziła środki ograniczające wobec Rosji i Białorusi⁷. Właściwie Stany Zjednoczone Ameryki Północnej wyprzedziły państwa europejskie w nałożeniu sankcji. Barack Obama podpisał rozporządzenie wykonawcze Executive Order 13660 (Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine), wprowadzające sankcje wobec osób i jednostek odpowiedzialnych za pogwałcenie terytorialnej integralności Ukrainy, suwerenności oraz za kradzież majątku narodu ukraińskiego⁸. Wydano oświadczenie, że działania te, w ścisłej współpracy z unijnymi i międzynarodowymi partnerami, stanowią wyraźny sygnał dla rosyjskiego rządu, że ich działania pociągają za sobą konsekwencje, które zagrażają suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy. Administracja USA zapowiedziała, że wraz z międzynarodowymi partnerami Amerykanie będą wspierać ukraiński rząd, dopóki Rosja nie będzie przestrzegać swoich międzynarodowych zobowiązań. USA są gotowe do podjęcia dodatkowych kroków w celu nałożenia dalszych restrykcji politycznych i gospodarczych⁹.

Wyrazem solidarności państw członkowskich UE z Ukrainą było podpisanie politycznej części umowy stowarzyszeniowej, co nastąpiło 21 marca 2014 r., która zaczęła obowiązywać 1 listopada 2014 r., a w pełni weszła w życie 1 września 2017 r. Układ stowarzyszeniowy stał się podstawą prawną stosunków UE–Ukraina, a w sferze gospodarczej dotyczy kompleksowej strefy wolnego handlu.

⁵ Decyzja Rady 2014/145/WPZiB z dnia 17 marca 2014 r.

⁶ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>.

⁷ <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/78859:sankcje-unii-europejskiej-oraz-wybranych-krajow-spoza-ue-przeciwko-rosji-oraz-bialorusi-informacja-dla-przedsiębiorcow>.

⁸ Russia and Ukraine sanctions, Department of Treasury (<http://www.state.gov/e/eb/tfs/spi/ukrainerussia/> – 25.01.2015).

⁹ <https://2009-2017.state.gov/e/eb/tfs/spi/ukrainerussia/index.htm>.

Jej celem jest zbliżenie polityczne i integracja gospodarcza Ukrainy z UE oraz poszanowanie wspólnych wartości, a także zacieśnienie współpracy w sferze wolności, sprawiedliwości oraz bezpieczeństwa, co sprzyjało wzmocnieniu praworządności i poszanowania praw człowieka oraz podstawowych wolności.

Układ o stowarzyszeniu UE–Ukraina służy budowaniu głębszych więzi politycznych i silniejszych powiązań gospodarczych oraz poszanowaniu wspólnych wartości, ale też stanowi ramy realizacji ambitnego programu reform skupionego na walce z korupcją, niezależnym systemie wymiaru sprawiedliwości, praworządności i kształtowania lepszego otoczenia biznesowego. UE stale popiera te reformy, ponieważ mają one kluczowe znaczenie dla przyciągania inwestycji, zwiększania wydajności i podnoszenia poziomu życia w perspektywie średnio-terminowej¹⁰. Współpraca z UE przynosi Ukrainie wymierne korzyści: w latach 2016–2020 ukraiński eksport do Unii rósł średnio o 6,4% rocznie. W rezultacie Unia stała się największym partnerem handlowym Ukrainy, na którego przypada ok. 40% handlu zagranicznego tego kraju¹¹.

Władimir Putin i jego otoczenie wyraźnie i demonstracyjnie lekceważyli unijne sankcje. Natomiast państwa Europy Środkowej starały się wpłynąć w kręgach Europy Zachodniej na bardziej zdecydowane działania NATO. Początkowo błędna, a nawet naiwna była polityka Niemiec. Dyplomacja niemiecka niechętnie zgodziła się na pierwszy pakiet sankcji, a nakładaniu kolejnych ograniczeń skutecznie przeciwdziałała. Jednym z powodów takiego podejścia był fakt, że niektórzy niemieccy politycy, między innymi były kanclerz Gerhard Schröder, pracowali na rzecz rosyjskich koncernów energetycznych¹².

Generalnie państwa członkowskie NATO, oprócz tak zwanej „wschodniej flanki”, zlekceważyły neoimperialne działania Rosji, najpierw w 2008 r. w Gruzji, a następnie wojnę rosyjsko-ukraińską, rozpoczętą w 2014 r. Warto przytoczyć trafną ocenę i zasłużoną krytykę takiej postawy, wypowiedzianą przez byłego ambasadora USA w Kijowie – Johna Herbsta: „Stany Zjednoczone nie zrozumiały powagi wyzwania rzuconego przez Rosję. USA powinny wysłać po agresji na Ukrainę wojska do Polski, państw bałtyckich i Rumunii. Jesteśmy świadkami nie europejskiego kryzysu, jak ocenił to prezydent Obama, ale próby wywrócenia do góry nogami porządku w Europie, którą podjęła jedna z dwóch światowych potęg nuklearnych. To obecnie największe wyzwanie dla światowego bezpieczeństwa”¹³.

Dla wielu europejskich obserwatorów oczywiste było dążenie Władimira Putina do konfrontacji z europejskimi tendencjami integracyjnymi, które coraz wy-

¹⁰ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eastern-partnership/ukraine/>.

¹¹ A. Szeptycki, *Europa Wschodnia i Kaukaz Południowy: nowe fronty destabilizacji*, „Rocznik Strategiczny” 2021/2022, s. 326.

¹² J. Czaja, *Rosyjska agresja na Ukrainę: konsekwencje międzynarodowe*, [w:] *Bezpieczeństwo subregionu Europy Środkowej i Wschodniej w kontekście konfliktu na Ukrainie*, red. T. Kubaczyk, M. Żyła, Warszawa 2016, s. 24–36.

¹³ Cyt. za: J. Czaja, op. cit., s. 30.

rażniej występowały w społeczeństwach Europy Wschodniej, wyzwolonych spod dominacji sowieckiej. Dlatego też sankcje zastosowane przez Unię Europejską odegrały istotną rolę w osłabieniu światowej pozycji Rosji oraz ponoszeniu przez nią ekonomicznych skutków ograniczeń. Agresja na Ukrainę i aneksja Krymu oznaczała nie tylko konfrontację rosyjsko-ukraińską, ale była to „nowa zimna wojna”, wywołana przez rosyjską klasę rządzącą, usiłującą zachować imperialną i dominującą w świecie pozycję Federacji Rosyjskiej¹⁴.

Rezultaty sankcji 2014–2022

Sankcje UE były odczuwalne przez gospodarkę rosyjską i pogorszyły poziom życia społeczeństwa, dlatego też rok po ich nałożeniu Kreml ograniczył aktywność militarną separatystów we wschodniej Ukrainie, dążąc do dokonania podziałów wśród państw członkowskich UE i oczekując łagodzenia sankcji. Było to priorytetowe zadanie dla rosyjskiej dyplomacji. Wobec państw Unii Europejskiej złagodzono wrogą dotychczas retorykę i deklarowano chęć normalizacji stosunków, a także powrót do pragmatycznej współpracy. Próbowano zamrozić, a nie rozwiązać konflikt z Ukrainą, na podobieństwo wcześniejszych ingerencji w Gruzji i w Naddniestrzu¹⁵. Jednakże uzasadniony jest pogląd, że Unia Europejska okazała się bezsilna wobec neoimperialnych dążeń Władimira Putina i nie była przygotowana do odegrania roli gwaranta bezpieczeństwa europejskiego. Politycy europejscy nie wykorzystali integracyjnych dążeń narodu ukraińskiego wyrażonych podczas „pomarańczowej rewolucji” zimą 2004 i 2005 r. oraz na „Euromajdanie” zimą 2013/2014¹⁶.

Rosja pozorowała lekceważący stosunek wobec sankcji Unii Europejskiej, mimo że zmiana personalnego składu instytucji europejskich w 2020 r. skłaniała Brukselę do prób przezwyciężenia głębokiego kryzysu w stosunkach wzajemnych, do czego popychała ją także postawa części państw członkowskich, a głównie Francji, Niemiec oraz Austrii. Jednakże fiaskiem okazała się wizyta Wysokiego Przedstawiciela UE ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Josepha Borella w Moskwie w lutym 2021 r. Został on publicznie upokorzony podczas wspólnej konferencji prasowej z szefem rosyjskiej dyplomacji Siergiejem Ławrowem¹⁷. Natomiast władze Ukrainy w dobitny sposób manifestowały dążenia integracyjne. Na przykład w listopadzie 2021 r. prezydent Zełenski zatwierdził

¹⁴ R. Backer, *Rosyjska polityka zagraniczna roku 2014*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe, Polska – Europa – Świat. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Ziębie z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. J. Zając, A. Włodkowska-Bagan, M. Kaczmarek, Warszawa 2020, s. 508.

¹⁵ M. Menkiszak, *Rosja w kryzysie „Rocznik Strategiczny” 2015/16*, s. 238.

¹⁶ A. Antczak-Barzan, *Unia Europejska i NATO wobec wojny hybrydowej na Ukrainie*, „Athenaeum” 2016, vol. 50, s. 30, DOI: 10.15804/athena.2016.50.02.

¹⁷ M. Menkiszak, *Rosja: od ZSRR do Rosji i z powrotem?*, „Rocznik Strategiczny” 2021/22, s. 320.

pierwszą w historii kraju strategię polityki zagranicznej. W dokumencie za główne cele uznano akcesję do UE i NATO, przy jednoczesnym zakończeniu konfliktu z Rosją¹⁸.

W odpowiedzi na uznanie przez Rosję jako niezależne, niekontrolowanych przez rząd Ukrainy obszarów obwodów donieckiego i ługańskiego oraz decyzję FR o wysłaniu wojsk w ten region, 23 lutego 2022 r. Rada przyjęła kolejny pakiet sankcji¹⁹. Stopniowo wchodziły w życie zakazy dotyczące importu produktów naftowych oraz wprowadzone przez państwa G7 limity cenowe na rosyjską ropę, eksportowaną do państw trzecich. Oprócz Unii Europejskiej podobne ograniczenia zastosowały także: Australia, Japonia, Kanada, Stany Zjednoczone i Wielka Brytania.

W ramach obowiązujących sankcji UE rozszerzyła środki ograniczające na wszystkich 351 członków rosyjskiej Dumy Państwowej, którzy 15 lutego głosowali za apelem do prezydenta Putina o uznanie niepodległości samozwańczych republik – Doniecka i Ługańska. Ponadto ukierunkowane środki ograniczające zostały nałożone na dodatkowe 27 znanych osób i podmiotów, które odegrały rolę w podważaniu lub zagrożeniu integralności terytorialnej, suwerenności i niezależności Ukrainy. Należą do nich decydenci, tacy jak członkowie rządu, którzy byli zaangażowani w nielegalne decyzje, a także banki i biznesmeni/oligarchowie wspierający finansowo lub materialnie rosyjskie operacje na terytoriach Doniecka i Ługańska albo czerpiący z nich korzyści; wyżsi oficerowie wojskowi, którzy odegrali rolę w akcjach inwazyjnych i destabilizacyjnych oraz osoby odpowiedzialne za prowadzenie wojny dezinformacyjnej przeciwko Ukrainie.

Szczególnie silnie sankcje uderzyły w kurs rubla i sektor bankowy. W dłuższej perspektywie będą one ograniczać rozwój gospodarczy Rosji, m.in. zmniejszając handel zagraniczny oraz inwestycje²⁰. Dotyczą one zarówno zamrożenia aktywów, jak też wprowadzenia ograniczeń w udostępnianiu funduszy wskazanym osobom i podmiotom. Dotkliwym środkiem jest zakaz podróżowania, mający zastosowanie do wymienionych osób, gdyż uniemożliwia on wjazd na terytorium UE, a nawet tranzyt. Zablokowano dostęp państwa i rządu rosyjskiego do kapitału i rynków finansowych oraz usług UE w celu ograniczenia finansowania agresywnej polityki w stosunkach gospodarczych między dwoma regionami niekontrolowanymi przez rząd (Donieck i Ługańsk), tak aby Rosjanie, odpowiedzialni za bezprawne akty, wyraźnie odczuli skutki gospodarcze swoich nielegalnych i agresywnych działań.

¹⁸ M. Piechowska, *Strategia polityki zagranicznej Ukrainy*, „Biuletyn PISM” nr 203 (2401), 29 listopada 2021 r.

¹⁹ I. Wiśniewska, *Reakcja na aneksję: Zachód ogłasza zaostrenie sankcji przeciw Rosji*, „ANALIZY” OSW, 2022-10-03.

²⁰ D. Wnukowski, *Wpływ sankcji Zachodu na rosyjską gospodarkę*, „Komentarz PISM” nr 26-2022, 2 marca 2022.

Środki ograniczające Unii Europejskiej wobec Białorusi

Po 24 lutego 2022 r., w odpowiedzi na agresję wojskową Rosji na Ukrainę, UE masowo rozszerzyła sankcje. Dodała znaczną liczbę osób i podmiotów do listy sankcyjnej oraz podjęła bezprecedensowe działania mające na celu znaczne osłabienie bazy gospodarczej Rosji, pozbawienie jej kluczowych technologii i rynków oraz znaczne ograniczenie jej zdolności do prowadzenia wojny. Równocześnie rozszerzono unijny system sankcji wobec Białorusi w związku z zaangażowaniem tego państwa w agresję Rosji na Ukrainę oraz w uzupełnieniu już obowiązujących sankcji spowodowanych naruszeniem praw człowieka przez reżim Łukaszenki.

Od sierpnia 2020 r. Unia Europejska nakłada sankcje indywidualne wobec osób odpowiedzialnych za łamanie podstawowych praw człowieka, a także w związku z udziałem Białorusi w wojnie przeciwko Ukrainie prowadzonej przez Rosję. Jest to cena, jaką podmioty polityczne i gospodarcze będą musiały zapłacić za współpracę z moskiewskim reżimem. Środki ograniczające obejmują zakaz wjazdu do UE i zamrożenie aktywów osób notowanych na imiennej liście, na czele z Aleksandrem Łukaszenką. Ponadto Rada UE zamroziła aktywa finansowe 34 podmiotów. W celu osiągnięcia większej skuteczności sankcji osobom i podmiotom funkcjonującym na obszarze Unii Europejskiej zabroniono bezpośredniego lub pośredniego udostępniania funduszy osobom wymienionym w wykazie.

Białoruś podlega również ukierunkowanym sankcjom gospodarczym, w tym restrykcjom w sektorze finansowym, handlu, towarach podwójnego zastosowania, technologii i telekomunikacji, energetyce, transporcie i innych. UE z całą mocą potępia zaangażowanie Białorusi w niesprowokowaną i nieuzasadnioną agresywną wojnę Rosji przeciwko Ukrainie. Instytucje UE deklarowały zdecydowaną postawę w zakresie ochrony praw człowieka w Białorusi oraz dalsze wsparcie narodu białoruskiego w jego uzasadnionych postulatach dotyczących praw człowieka, w tym poprzez wspieranie społeczeństwa obywatelskiego i niezależnych mediów. Na system sankcji składa się szereg środków finansowych, gospodarczych i handlowych. Środki ograniczające w związku z naruszeniami integralności terytorialnej Ukrainy miały zastosowanie łącznie do 555 osób i 52 podmiotów²¹.

Szczególnie dotkliwe dla białoruskiej gospodarki są zakazy dopuszczania do obrotu giełdowego akcji białoruskich podmiotów gospodarczych i świadczenia usług związanych z tymi akcjami. Wprowadzono także nowe sposoby ograniczające napływ środków finansowych z Białorusi do Unii. Zakazano europejskim podmiotom między innymi transakcji z Bankiem Centralnym Białorusi oraz dostarczania na Białoruś lub do użytku obywateli Białorusi banknotów denominowanych w euro²². W relacjach białorusko-ukraińskich Unia pozostaje w pełnej

²¹ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 0421, 23 lutego 2022 r.

²² Rozporządzenie Rady (UE) 2022/398 z dnia 9 marca 2022 r. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32022R0398>.

solidarności z Ukrainą i jest zjednoczona we wspieraniu jej suwerenności i integralności terytorialnej²³. Środki ograniczające wobec białoruskiej dyktatury były przedłużane co sześć miesięcy. Przewidują one ograniczenia w podróżowaniu osób fizycznych, zamrożenie aktywów oraz zakaz udostępniania funduszy lub innych zasobów gospodarczych wymienionym osobom i podmiotom.

Konsekwentna postawa UE wobec agresora

Po 24 lutego 2022 r. UE, w odpowiedzi na agresję wojskową Rosji na Ukrainę, masowo rozszerzyła sankcje wobec Rosji w celu znacznego osłabienia jej bazy gospodarczej, pozbawienia kluczowych technologii i rynków oraz znacznego ograniczenia zdolności Kremla do prowadzenia wojny. W konkluzjach Rady Europejskiej z dnia 9 lutego 2023 r. ponownie zdecydowanie potępiono agresywną wojnę Rosji przeciwko Ukrainie, która stanowi rażące naruszenie Karty Narodów Zjednoczonych i przyniosła Ukrainie i jej narodowi ogromne cierpienia i zniszczenia. Wszystkie decyzyjne instytucje zapewniały, że Unia Europejska będzie pomagać Ukrainie tak długo, jak będzie to konieczne, i nadal będzie niezachwianie wspierać suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy.

23 czerwca 2022 r. przywódcy państw członkowskich UE zdecydowali o przyjęciu szóstego pakietu sankcji wobec Rosji. Na tym samym posiedzeniu oficjalnie przyznano Ukrainie status państwa kandydującego do Unii Europejskiej²⁴. Sformułowano wówczas kilka zaleceń UE, które należy spełnić, by zbliżyć się do członkostwa. Przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen oceniła, że Ukraina poczyniła duże postępy we wdrażaniu zaleceń, dotyczących polityki wewnętrznej i sądownictwa, m.in. w walce z korupcją. Według optymistycznych prognoz proces przystąpienia Ukrainy do UE może się rozpocząć jeszcze w 2023 r., jeśli uda się przekonać do tego wszystkie kraje Wspólnoty, twierdził Jan Lipavský, minister spraw zagranicznych Czech, które wówczas sprawowały prezydencję w Unii Europejskiej²⁵.

Reakcję Unii Europejskiej i większości państw członkowskich na rosyjską agresję należy uznać, za szybką, zdecydowaną i w dużej mierze bezprecedensową. Świadczy o tym zwłaszcza zakres nałożonych przez Radę UE na Rosję sankcji, obejmujących m.in.: zamknięcie przestrzeni powietrznej, zamrożenie rezerw rosyjskiego banku centralnego w walucie euro (ok. $\frac{1}{3}$ rosyjskich rezerw), zakaz

²³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/22/statement-by-the-presidents-of-the-european-council-and-european-commission-on-russian-aggression-against-ukraine/>.

²⁴ <https://www.consilium.europa.eu/media/57463/2022-06-2324-euco-conclusions-pl.pdf>.

²⁵ https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/romowy-akcesyjne-ukrainy-z-ue-juz-w-tym-roku-czechy-to-mozliwe/?utm_source=piano&utm_medium=email&utm_campaign=10621&pnespid=tlR4VzRBKvka1KPYPtGy4E8KUohG_CoZ3KLGz2O9qrQVmwzwe-dvZHbx2vnlJc4ooEshmJGWM77.

wykorzystania europejskiej waluty w transakcjach z udziałem Rosji i zmniejszenie skali obrotu rosyjskimi papierami wartościowymi (a także kryptoaktywami), usunięcie części rosyjskich banków z europejskiego systemu rozliczeń.

Bruksela udzieliła Ukrainie wsparcia nie tylko w wymiarze politycznym i w postaci przyjęcia przez Parlament Europejski 1 marca 2022 r. jej wniosku o członkostwo w UE. To poparcie znalazło także wyraz materialny. Oprócz spodziewanych form, takich jak pomoc humanitarna (środki w wysokości ok. 0,5 mld euro), novum było przeznaczenie 0,5 mld euro (w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju) bezpośrednio na zakup uzbrojenia. UE udzieliła również Kijowowi wsparcia operacyjnego, m.in. w zakresie zwalczania zagrożeń cybernetycznych czy też udostępniania satelitarnych danych wywiadowczych. UE udzieliła też wsparcia państwom członkowskim przyjmującym ukraińskich uchodźców – zarówno finansowego, jak i proceduralnego (ułatwienie ich pobytu, swobodnego przemieszczania się, podejmowania pracy oraz dostępu do świadczeń socjalnych w ramach dyrektywy o ochronie tymczasowej²⁶).

Działania unijnych instytucji wynikały w dużej mierze z istotnych przewartościowań polityki bezpieczeństwa części państw członkowskich, przede wszystkim Niemiec. Nastąpiła reorientacja polityki obronnej Niemiec, nastawionej na realizację zobowiązań sojuszniczych, m.in. przez zwiększenie wydatków wojskowych do ponad 2% PKB i zakupy uzbrojenia dla Bundeswehry za ok. 100 mld euro (w ramach wyznaczonych priorytetów). W pierwszych miesiącach pracy nowy, centrolewicowy rząd zrewidował wolę współpracy z Rosją. Po 24 lutego 2022 r. w wystąpieniu przed Bundestagiem (27 lutego) kanclerz Olaf Scholz ogłosił nowe założenia niemieckiej polityki bezpieczeństwa. W kontekście NATO podtrzymana została, kontestowana wcześniej, wola uczestnictwa w NATO *nuclear sharing*, a także zapowiedziano wzmocnienie kontyngentu na Litwie. Berlin zdecydował się też na dostawy broni przeciwpancernej oraz rakiet ziemia–powietrze do Ukrainy.

Zdecydowana większość członków UE udzieliła Ukrainie wsparcia w zakresie dostaw uzbrojenia. Na szczególną uwagę zasługują w tym kontekście państwa neutralne: Finlandia i Szwecja, które dostarczyły zasoby broni strzeleckiej i przeciwpancernej oraz Irlandia wysyłająca sprzęt „nieśmiertelny” (non-lethal). Z kolei Austria, Bułgaria i Cypr zdecydowały się dostarczyć jedynie pomoc humanitarną²⁷. Na szczególną uwagę zasługują Węgry, które mimo że potępiły agresję oraz poparły działania UE i NATO, to jednak nie podjęły jednostronnie żadnych kroków na rzecz wsparcia Ukrainy, nie zgadzając się nawet na tranzyt dostarcza-

²⁶ Tekst wystąpienia Olafa Scholza za: www.bundesregierung.de/breg-en/news/policystatement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378 [dostęp: 9.03.2023].

²⁷ A. Kwiatkowska, *Niemcy: radykalna rewizja polityki względem Rosji*, www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-01/niemcy-radykalna-rewizja-polityki-wzgle-dem-rosji [dostęp: 9.03.2022].

nej do niej broni, przez swoje terytorium. Sprzeciwiają się również ewentualnym ograniczeniom importu rosyjskiej ropy i gazu²⁸.

24 lutego 2023 r., w rocznicę napaści Rosji, Rada UE ogłosiła decyzję o przyjęciu dziesiątego pakietu sankcji gospodarczych i indywidualnych. W konsekwencji kolejne 87 osób i 34 podmioty zostały dołączone do listy restrykcyjnej²⁹. Oprócz tego Rada postanowiła przedłużyć o rok – do 24 lutego 2024 r. – sankcje będące odpowiedzią na nielegalne uznanie, okupację lub zaanektowanie przez Federację Rosyjską niektórych, niekontrolowanych przez rząd obszarów Ukrainy w obwodach donieckim, ługańskim, zaporoskim i chersońskim³⁰. W maju 2023 r. sankcje UE związane z integralnością terytorialną, suwerennością oraz niezależnością Ukrainy objęły 207 podmiotów i 1473 osób.

Podstawową dolegliwością sankcji jest zamrożenie aktywów, gdyż żadna osoba ani firma z UE nie może udostępniać środków finansowych osobom i podmiotom objętym sankcjami. Na liście sankcyjnej znalazły się również komponenty elektroniczne, które są wykorzystywane w rosyjskich systemach uzbrojenia, w szczególności w dronach i raketach. Dodatkowe ograniczenia nakładane są na import do Unii towarów przynoszących Rosji znaczne dochody. Obejmuje to m.in. asfalt. Unijnymi restrykcjami, dziesiątego pakietu objętych zostanie 96 organizacji związanych z kompleksem wojskowo-przemysłowym Federacji Rosyjskiej. Wśród nich jest siedem irańskich przedsiębiorstw produkujących wojskowe drony dostarczane do Rosji. Władze RP postulowały bardziej restrykcyjne ograniczenia wobec Rosji i Białorusi³¹.

Wprowadzono także uzupełniający pakiet sankcji wobec Rosji, który obejmuje:

- 1) eksport kluczowych technologii i towarów przemysłowych;
- 2) import asfaltu i kauczuku syntetycznego;
- 3) udostępnianie Rosjanom pojemności magazynowania gazu;
- 4) zakaz tranzytu przez Rosję eksportowanych z UE towarów i technologii podwójnego zastosowania.

Oprócz tego zawieszono zostały licencje nadawcze kanałów *RT Arabic* i *Sputnik Arabic*. Ponadto Rada ograniczyła możliwość pełnienia przez Rosjan funkcji w organach zarządczych unijnej infrastruktury krytycznej. Określono nowe procedury w zakresie obowiązków sprawozdawczych, aby zapewnić skuteczność zamrożenia aktywów. Rozszerzono sankcje na kolejne osoby i podmioty, w tym na niektórych ważnych decydentów, w tym przywódców i dowódców wojskowych z Grupy Wagnera oraz producentów dronów. 23 czerwca 2023 r. uchwalono kolejny, jedenasty pakiet sankcji za agresywną wojnę Rosji przeciwko Ukrainie: do-

²⁸ *Agresja Rosji na Ukrainę – pierwsze dwa tygodnie wojny. Raport specjalny*, „Rocznik Strategiczny” 2022, s. 46–49.

²⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/25>.

³⁰ Rada, komunikat prasowy z 25 lutego 2023 r.

³¹ <https://www.rp.pl/gospodarka/art38022281-x-pakiet-sankcji-jest-gotowy-polska-ustapila-ostatnia>.

datkowe 71 osób i 33 podmioty zostały wpisane na unijną listę sankcyjną dodano też nowe narzędzia przeciwdziałania obchodzeniu sankcji i wojnie informacyjnej. Oprócz tego doprecyzowano niektóre przepisy, aby uniemożliwić obchodzenie sankcji wcześniej nałożonych³².

W połowie 2023 r. ograniczenia obejmowały ponad 1500 osób i 238 podmiotów. Politycy europejscy podkreślają, że sankcje UE nie są skierowane przeciw rosyjskiemu społeczeństwu. Dlatego sektory takie jak: żywność, rolnictwo, ochrona zdrowia i produkty farmaceutyczne są wyłączone z ich zakresu. Według badań opinii prowadzonych przez europejskie ośrodki analityczne i na podstawie informacji prasowych można sądzić, że większość obywateli Unii Europejskiej opowiada się po stronie Ukrainy, broniącej się przed niczym nieusprawiedliwioną agresją oraz popiera ograniczenia nakładane na Rosję. Dla przykładu, w kwietniu 2023 r. w sondażu zapytano Niemców o ich stosunek do pomocy udzielanej Ukrainie. 45% odpowiedziało, że pomoc należy utrzymać na obecnym poziomie, 28%, że należy ją zwiększyć, a tylko 22% opowiedziało się za jej zmniejszeniem³³.

Pod koniec 2023 r. instytucje UE pracowały nad dwunastym pakietem sankcji, który ma zawierać proponowany przez Polskę zakaz importu diamentów a także skroplonego gazu (LPG).

Istotnym motywem postawy obywateli UE wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej jest perspektywa członkostwa Ukrainy w Unii Europejskiej. Układ o stowarzyszeniu UE–Ukraina, który wszedł w życie 1 września 2017 r., zbliżył Ukrainę i UE. Służy budowaniu głębszych więzi politycznych i silniejszych powiązań gospodarczych oraz poszanowaniu wspólnych wartości, ale też stanowi ramy realizacji ambitnego programu reform skupionego na walce z korupcją, niezależnym systemie wymiaru sprawiedliwości, praworządności i lepszym otoczeniu biznesowym. UE stale popiera te reformy, ponieważ mają one kluczowe znaczenie dla przyciągania inwestycji, zwiększania wydajności i podnoszenia poziomu życia w perspektywie średnioterminowej³⁴. Współpraca z UE przynosi Ukrainie wymierne korzyści; w latach 2016–2020 ukraiński eksport do Unii rósł średnio o 6,4% rocznie. W rezultacie Unia stała się największym partnerem handlowym Ukrainy, na którego przypada ok. 40% handlu zagranicznego kraju³⁵. W latach 2014–2022 UE udzieliła Ukrainie pomocy za pośrednictwem różnych instrumentów wsparcia, przeprowadzając między innymi kilka operacji pomocy finansowej, w postaci pożyczek i dotacji, opiewających na łączną kwotę ponad 7 mld euro.

Od początku rosyjskiej wojny napastniczej do połowy 2023 r., UE i państwa członkowskie, a także inne europejskie instytucje finansowe, w ramach podej-

³² <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/23/11th-package-of-sanctions-on-russia>.

³³ <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/niemcy-22.04.2023>.

³⁴ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eastern-partnership/ukraine/>.

³⁵ A. Szeptycki, *Europa Wschodnia i Kaukaz Południowy: nowe fronty destabilizacji*, „Rocznik Strategiczny” 2021/2022, s. 326.

ścia *Drużyna Europy*, udostępniły walczącej Ukrainie wsparcie finansowe, humanitarne, wojskowe oraz inne w wysokości 50 mld euro, w tym:

- 37,8 mld euro na rzecz ogólnej odporności gospodarczej, społecznej i finansowej w formie pakietu wsparcia finansowego w wysokości do 18 mld euro w 2023 r.;
- dodatkową pomoc wojskową w wysokości około 12 mld euro w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju i bezpośrednio od państw członkowskich³⁶.

Konsekwencje sankcji

Wprowadzone przez państwa europejskie oraz inne podmioty światowe sankcje wobec agresora mają – w świetle wskaźników ekonomicznych – wpływ na rosyjską gospodarkę, która wyraźnie się kurczy. Z analiz Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) wynika, że w 2022 r. produkt krajowy brutto (PKB) Rosji obniżył się o 2,1%. W 2023 r. rosyjska gospodarka nadal spowalnia. Z prognoz wynika, że PKB Rosji spadnie: według OECD o 2,5% (najgorszy scenariusz), a według Banku Światowego o 0,2%. Natomiast MFW spodziewa się w 2023 r. niewielkiego wzrostu (0,7%). Jednocześnie europejscy politycy podkreślają, że sankcje UE nie są skierowane wobec rosyjskiego społeczeństwa³⁷. Dlatego też sektory takie jak: żywność, rolnictwo, ochrona zdrowia i produkty farmaceutyczne są wyłączone z ich zakresu. Poważną rolę odgrywają koszty społeczne, szczególnie w zakresie podróżowania i kontaktów obywateli Federacji Rosyjskiej z instytucjami i obywatelami Unii Europejskiej. Poza tym, Rosjanie ponoszą poważne straty nie tylko gospodarcze, ale w postaci dziesiątków tysięcy ofiar śmiertelnych w niesprawiedliwej wojnie.

Bibliografia

- Agresja Rosji na Ukrainę – pierwsze dwa tygodnie wojny. Raport specjalny*, „Rocznik Strategiczny” 2022.
- Antczak-Barzan A., *Unia Europejska i NATO wobec wojny hybrydowej na Ukrainie*, „Athenaeum” 2016, vol. 50; <http://dx.doi.org/10.15804/athena.2016.50.02>.
- Backer R., *Rosyjska polityka zagraniczna roku 2014*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe, Polska – Europa – Świat. Księga jubileuszowa dedykowana Profe-*

³⁶ https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/reconstruction-ukraine_pl.

³⁷ Komisja Europejska zapowiedziała, że jeżeli Rosja nie zaprzestanie agresywnych działań wobec Ukrainy, to zostanie przygotowany kolejny pakiet sankcji, który prawdopodobnie zostanie ogłoszony w drugą rocznicę rosyjskiej inwazji.

- sorowi Ryszardowi Ziębie z okazji czterdziestolecia pracy naukowej, red. J. Zając, A. Włodkowska-Bagan, M. Kaczmarek, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych. Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2020.
- Czaja J., *Rosyjska agresja na Ukrainę; konsekwencje międzynarodowe*, [w:] *Bezpieczeństwo subregionu Europy Środkowej i Wschodniej w kontekście konfliktu na Ukrainie*, red. T. Kubaczyk, M. Żyła, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016.
- Decyzja Rady 2014/145/WPZiB z dnia 17 marca 2014 r.
- Dunaj K., „Dyktat wersalski” i jego kontestacja w Republice Weimarskiej, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2019, t. 18, z. 1; <http://dx.doi.org/10.15290/mhi.2019.18.01.09>.
- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 042I, 23 lutego 2022 r.
- Kwiatkowska A., *Niemcy: radykalna rewizja polityki względem Rosji*, (www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-01/niemcy-radykalna-rewizja-polityki-wzgle-dem-rosji).
- Menkiszak M., *Rosja: od ZSRR do Rosji i z powrotem?*, „Rocznik Strategiczny” 2021/2022.
- Menkiszak M., *Rosja w kryzysie*, „Rocznik Strategiczny” 2015/2016.
- Piechowska M., *Strategia polityki zagranicznej Ukrainy*, „Biuletyn PISM”, nr 203(2401), 29 listopada 2021 r.
- Rozporządzenie Rady (UE) 2022/398 z dnia 9 marca 2022 r. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl>).
- Russia and Ukraine sanctions, Department of Treasury (<http://www.state.gov/e/eb/tfs/spi/ukrainerussia/> – 01.2015).
- Wiśniewska I., *Reakcja na aneksję: Zachód ogłasza zaostrezenie sankcji przeciw Rosji*, „Analizy” OSW, 2022-10-03.
- Sulek M., *Zachodnie sankcje wobec Rosji – sens i skuteczność*, „Rocznik Strategiczny” 2014/2015.
- Szeptycki A., *Europa Wschodnia i Kaukaz Południowy: nowe fronty destabilizacji*, „Rocznik Strategiczny” 2021/2022.
- Wnukowski A., *Wpływ sankcji Zachodu na rosyjską gospodarkę*, „Komentarz PISM” nr 26-2022, 2 marca 2022.
- Zięba R., *Międzynarodowe implikacje kryzysu ukraińskiego*, „Stosunki Międzynarodowe” 2014, nr 2.

Źródła internetowe

- <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/05/31/syria-council-extends-sanctions-against-the-regime-for-another-year/>
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>

<https://www.parp.gov.pl/component/content/article/78859:sankcje-unii-europejskiej-oraz-wybranych-krajow-spoza-ue-przeciwko-rosji-oraz-bialorusi-informacja-dla-przedsiębiorców>
<https://2009-2017.state.gov/e/eb/tfs/spi/ukrainerussia/index.htm>
<https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eastern-partnership/ukraine/>
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/22/state-ment-by-the-presidents-of-the-european-council-and-european-commission-on-russian-aggression-against-ukraine/>
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/25>.
<https://www.rp.pl/gospodarka/art38022281-x-pakiet-sankcji-jest-gotowy-polska-ustapila-ostatnia>.
www.bundesregierung.de/breg-en/news/policystatement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378 (dostęp: 9.03.2023).
<https://www.consilium.europa.eu/media/57463/2022-06-2324-euco-conclusions-pl.pdf>
<https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/romowy-akcesyjne-ukrainy-z-ue-juz-w-tym-roku-czechy-to-mozliwe>.
<https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/niemcy-22.04.2023>.
<https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eastern-partnership/ukraine/>
https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/reconstruction-ukraine_pl

European Union sanctions against Russia as aid for fighting Ukraine 2014–2023

Summary

The article concerns the confrontation between the European Union and the Russian Federation caused by the unjustified double aggression of Russian troops against the Republic of Ukraine. On the one hand, the EU provides significant financial and humanitarian assistance to the attacked state, but also to the aggressors, i.e. the Russian Federation. Far-reaching restrictive measures were agreed and implemented in the economic, mainly in the financial sphere and in the field of energy resources, as well as diplomatic restrictions. The sanctions are also aimed at Belarus, which is Russia's closest ally and co-participant in the aggression against Ukraine. By mid-2023, the EU had adopted ten sanction packages, which in total affected 207 entities and 1,473 individuals. The actions of the EU institutions and member states have contributed to the weakening of the Russian economy and the reduction of Russia's GDP, and have significantly made life difficult for the people of the Russian Federation and Belarus.

Keywords: aggression, aid, sanctions, economy, finances, restrictions.